

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
Факультет історії і права

До 220-ї річниці з дня заснування університету

МАТЕРІАЛИ
XV науково-практичної конференції з міжнародною участю
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ,
ПРАВознавства, ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ
ТА ГЕОГРАФІЇ»
(Харків, 23 листопада 2023 р.)

Харків – 2024

УДК 37.091.33:[94+34+37.017.4+91]
М 34

Редакційна колегія:

Людмила Зеленська – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки, декан факультету історії і права Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (**головний редактор**).

Сергій Серяков – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії, координатор з наукової роботи факультету історії і права, координатор грантових проєктів Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (**член редакційної колегії**).

Тотраз Місостов – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії, керівник навчально-методичного центру факультету історії і права Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (**член редакційної колегії**).

Рекомендовано редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 10 від 16.10.2024

М34 **МАТЕРІАЛИ XV НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ, ПРАВОЗНАВСТВА, ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ ТА ГЕОГРАФІЇ» (Харків, 23 листопада 2023 р.)** / за ред. Людмили Зеленської, Сергія Серякова, Тотраза Місостова. – Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2024. – 150 с.

ISBN 978-617-8332-35-8

Збірник містить статті науково-педагогічних працівників, студентів та викладачів закладів середньої освіти, присвячені актуальним проблемам методики навчання історії, правознавства, громадянської освіти та географії. Увага авторів зосереджена на різних аспектах навчання в умовах пандемії COVID-19 і повномасштабної збройної агресії РФ проти України; використанні традиційних та інноваційних методів навчання; ролі історії та інших гуманітарних/суспільних дисциплін у формуванні громадянської свідомості й національно-патріотичному вихованні.

За достовірність фактів, посилань, приміток, коментарів
відповідає автор (автори) публікації.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди, 2024

ISBN 978-617-8332-35-8

© Автори статей, 2024

ЗМІСТ

Андрій ГРИЦЕНКО	РЕАЛІЗАЦІЯ ДИДАКТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ САЙТІВ ПРО ПОХОВАННЯ НА ЄВРЕЙСЬКИХ КЛАДОВИЩАХ ЯК СКЛАДНИКІВ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	4
Роман ТОМАШЕВСЬКИЙ	РІВНІ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ (ПОВСЯКДЕННІ ЗНАННЯ – НЕКРИТИЧНЕ ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ – ПРОПАГАНДА)	15
Ольга НІКОЛАЄНКО	ПРОБЛЕМИ ДЕКОЛОНІЗАЦІЇ В КУРСІ «ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ І НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ХХ ст.»	24
Оксана ДМИТРІЄВА	СУЧАСНИЙ УРОК ІСТОРІЇ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ (З ДОСВІДУ РОБОТИ)	31
Тотраз МІСОСТОВ	КОМПЛЕКСНЕ ПОЄДНАННЯ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ КОМПОНЕНТІВ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ В ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ, ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ»	37
Катерина ЦИГАНЕНКО	СТОРИТЕЛІНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПРАВОЗНАВСТВА У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	46
Аліна ЧЕРКАШИНА	СУЧАСНІ ПІДХОДИ В МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬНИХ / ГУМАНІТАРНИХ НАУК У КРАЇНАХ - ЧЛЕНАХ ЄС ТА В УКРАЇНІ	52
Ольга ГРОМОВА	КОРОТКОСТРОКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯК ЗАСІБ АКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ	59
Марина ВОРОНІНА	ВІД «ЕТНОЛОГІЇ» ДО «СОЦІАЛЬНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ»: ЗМІНА НАЗВИ ДИСЦИПЛІНИ ЧИ ЗМІНА СЕНСІВ ТА МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ	70
Світлана БОНДАРЕНКО Анжеліка ГОЛУБ	ВІЗУАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ: ЗВ'ЯЗОК МІЖ МИНУЛИМ І СУЧАСНІСТЮ	77
Юрій СВИСТУН	ВИКОРИСТАННЯ ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ РОБІТ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	83
Валерія ПОПОВА	ВИВЧЕННЯ МІСЦЕВОЇ ІСТОРІЇ НА СЛОБОЖАНЩИНІ В ХІХ СТОЛІТТІ	93
Світлана МІРОШНІЧЕНКО	ІНФОГРАФІКА ЯК КЛЮЧОВИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ ВІЗУАЛЬНОГО МИСЛЕННЯ У ЗДОБУВАЧІВ	97
Світлана МИКИТЮК	ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ З «ОСНОВ ПРАВОЗНАВСТВА»	101
Оксана СИНЯЄВА	ПРОЄКТНА ТЕХНОЛОГІЯ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ	108
Оксана ЛУКАШ Алла МАМОТЕНКО	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ УЧНІВ НАД НАВЧАЛЬНИМИ ПРОЄКТАМИ З ГЕОГРАФІЇ В ХАРКІВСЬКОМУ ЛІЦЕЇ №12	114
Юлія ДЕЙНЕКО	ВПРОВАДЖЕННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ	120
Ірина ЗІМА	ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ НА ЗАНЯТТЯХ ГЕОГРАФІЇ: ІНТЕГРАЦІЯ PADLET ДОШОК У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС	125
Тетяна ЧАРКІНА	РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ	130
Микола ТРУБЧАНИНОВ	КУЛЬТУРА ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЯК КОМПОНЕНТ У СТРУКТУРІ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ	137
Анастасія МОСКАЛЬОВА	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПЕРІОД ВІЙНИ	144

orcid.org/0009-0004-1390-7792

Катерина ЦИГАНЕНКО

здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
IV року навчання факультету історії і права
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди,
м. Харків (Україна)

Науковий керівник:

Світлана МИКИТЮК

доцент кафедри теорії і методики
викладання суспільно-правових дисциплін
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Харків (Україна)

СТОРИТЕЛІНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПРАВОЗНАВСТВА У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена вивченню ефективного інструменту для мотивації учнів під час вивчення правознавства - сторітелінгу. Це обумовлено загальними змінами в освітній сфері, розвитком системи громадянської освіти та необхідністю здобуття правових знань для подальшої реалізації. Мотивоване навчання сприяє гармонійному розвитку особистості учнів, які встановлюють собі чіткі цілі та розробляють стратегії досягнення успіху. Одним із ефективних методів мотивації є сторітелінг, який передбачає створення та розповідь історій, за допомогою чого можна активно впливати на емоційну та когнітивну сферу слухачів. Використання сторітелінгу впливає на емоційний стан учнів, мотивує їх до подальшого навчання та заохочує бути активними членами громадянського суспільства. Сторітелінг, як метод мотивації у вивченні правознавства, набуває особливої актуальності в сучасному освітньому середовищі. Різноманітність інформації та швидкі зміни в суспільстві вимагають нових підходів до навчання, а сторітелінг є відмінним інструментом, що дозволяє пристосовуватися до потреб учнів. Сторітелінг допомагає зробити процес опанування правознавства більш привабливим та ефективним, впливає на формування повноцінної громадянської освіти, роблячи навчання правових аспектів сучасною, практичною та захопливою подорожжю для кожного учня.

Ключові слова: сторітелінг, мотивація, процес навчання, громадянська компетентність, учні.

Постановка проблеми. Формування нового громадянського суспільства та створення інтелектуальної особистості із активною громадянською позиці-

єю, спроможної реалізувати свої права та обов'язки, толерантно ставитися до поглядів інших і бути відповідальною перед суспільством і державою, є ключовим стимулом для сучасних змін у галузі освіти. Розвиток системи громадянської освіти та набуття необхідних правових знань для їх реалізації стають основою цих перетворень. Цей процес також породжує потребу у нових методах викладання права, одним з яких є сторітелінг. Цей метод сприяє підвищенню учнівської активності та мотивує до вивчення права на основі захопливих історій та минулого досвіду.

Аналіз досліджень. Про актуальність технології сторітелінгу свідчать численні публікації сучасних науковців. Однак розробником сторітелінгу вважається Д. Армстронг, який більше акцентував увагу на психологічному факторі, що істотніше полегшує сприйняття фактів порівняно з логічними доводами і сухими міркуваннями. У педагогіці метод сторітелінгу відомий з 90-х років ХХ ст., коли з'явилися праці К. Егана і М. Россітер. Метод сторітелінгу також вивчається у роботах сучасних українських дослідників С. Паламар, М. Науменко¹, С. Микитюк², Т. Черненко³ та ін.

Мета статті полягає у висвітленні і обґрунтуванні ефективності використання сторітелінгу як інноваційного педагогічного інструменту для стимулювання інтересу та мотивації учнів, при вивченні основ правознавства в закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Мотивація є ключовим фактором у формуванні позитивного навчального досвіду та сприяє гармонійному розвитку особистості учнів. Мотивовані школярі частіше встановлюють собі чіткі цілі та розробляють особисті стратегії досягнення успіху. Це допомагає їм керувати своїм часом та ресурсами ефективніше. Одним із дієвих інструментів мотивації для вивчення права є сторітелінг, тобто технологія створення історії та пе-

¹ Паламар С. Науменко М. Сторітелінг у професійній підготовці майбутніх педагогів: сучасні інструменти. Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2019. Вип. 7. С. 48-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeeemu_2019_7_7

² Микитюк С. О. Елементи сторітелінгу як навчального методу у поглядах педагогів, громадських діячів минулого. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. праць*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. Вип. 66. С. 134-137. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/27058/Mykytiuk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

³ Черненко Т. В. Метод сторітелінг як засіб мотивації при вивченні дисципліни «Основи інклюзивного навчання» у закладі вищої освіти. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму: матеріали III Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Кам'янець-Подільський, 27-20 квітня 201 р.)*. Кам'янець-Подільський, 2019. С.361-364. URL: https://www.kpdi.edu.ua/images/stories/doc/Zbirnyk_konferentsii_2019/zbirnyk_tez_iii_conference_podilskyi_college.pdf#page=362

редачі за її допомогою необхідної інформації з метою впливу на емоційну, мотиваційну, когнітивну сфери слухача. У перекладі з англійської «story» означає «історія», а «telling» – «розповідати». Сторітелінг – це розповідь історій.

Даний метод можна використовувати не лише як мотиваційний, але також для розвитку в учнів цілої низки компетентностей, які допоможуть їм в майбутньому бути конкурентоспроможними у сучасному світі. Так, сторітелінг включає в себе вміння виразно та логічно розповідати історії. Це сприяє розвитку мовленнєвих навичок учнів, формує їхню здатність висловлювати свої думки, користуватися різноманітними мовними засобами та структурувати власні висловлювання. Сторітелінг дозволяє представляти та відтворювати різні культурні контексти через історії. Це сприяє розумінню та формуванню поваги до різноманітності, розширює кругозір учнів та виховує в них культурну компетентність. Аналіз історій, вибіркоче використання інформації та формування учнями у процесі сторітелінгу власних суджень - все це сприяє розвитку в них критичного мислення та вміння аналізувати подані факти. Сторітелінг розвиває творчі здібності учнів, оскільки за його допомоги вони можуть самі створювати та розкривати історії, використовуючи потенціал власної уяви. Сторітелінг може слугувати засобом викладання моральних та етичних цінностей через розгляд життєвих ситуацій, відображених в історіях. Отож, формування компетентностей за допомогою сторітелінгу є комплексним підходом, який сприяє не лише навчанню, але й розвитку особистості учнів. Адже сторітелінг, на відміну від фактичної розповіді (переказу, опису по пам'яті), яка ґрунтується на роботі сприйняття, пам'яті, відтворювальної уяви, є творчою розповіддю. Обов'язковими її компонентами мають бути самостійно створені дитиною нові образи, ситуації, дії. При цьому учні використовують набутий досвід, знання, але по-новому їх комбінують⁴.

Слід зауважити, що для формування мотивації та компетентностей у вивченні права можна використовувати історії відомих постатей, які внесли значний вклад у розбудову української державності. Наприклад, йдеться про Олексія Алчевського – фінансового генія і першого українського мільйонера. Його знайомі відзначали, що він був геть не схожий на інших підприємців Російської імперії. Бізнес-партнери стверджували, що його підхід і життєве кредо більше подібні до бізнесменів Заходу, його колег з Європи та Сполучених Штатів, які, розвиваючи власну справу, ніколи не забували про свою громадянську позицію

⁴ Гич Г.М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Серія «Педагогічні науки»*. 2015. № 4(51). С. 188-191.

і прагнули приносити користь суспільству. Герой нашої історії завжди пам'ятав, що він – українець⁵.

Історія О. Алчевського розказана для того, щоб згадати й відзначити видатного українця минулого та нагадати сучасникам про взірець, наслідувати який однаково корисно і гідно. Фінансово-промислова група Олексія Алчевського не пережила його смерть, економічну кризу і ворожу змову. Але здобутки цього видатного бізнесмена й патріота нікуди не поділися: він зробив важливий внесок у розвиток промисловості в Україні. Своім життєвим шляхом О. Алчевський продемонстрував, як завзятість, цілеспрямованість, сміливість і чесність здатні прокладати шлях у бізнесі⁵.

Мотивувати до обрання в майбутньому юридичної професії можуть постаті відомих українських громадських діячів, юристів. Зокрема йдеться про Миколу Міхновського – адвоката, публіциста, політичного, громадського, культурного і військового діяча, ідеолога українського націоналізму. Переїхавши в 1898 р. до Харкова, він провадив адвокатську практику, став відомий як захисник учасників селянських заворушень, активно займався громадською роботою. Виступаючи перед учасниками Шевченківських свят (1900 р.) у Полтаві та Харкові, М. Міхновський закликав до збройної боротьби за права української нації. Того ж року він став співзасновником Революційної української партії (РУП) – першої самостійницької партії на Великій Україні. За дорученням співтворців РУПу М. Міхновський написав брошуру «Самостійна Україна». Вона вийшла друком у Львові і на деякий час стала фактичною програмою вищезгаданої політичної партії. У цьому творі була вперше офіційно оприлюднена ідея державної незалежності України. На противагу популярним тоді соціалістичним ідеям, М. Міхновський наголошував, що соціальні реформи можна здійснити лише після повного національного визволення народу, а самостійність є єдиною умовою існування української нації. Головну причину усіх її бід він вбачав у відсутності здорового націоналізму серед широкого загалу українців. М. Міхновський був першим з українців, хто ще на початку ХХ ст. чітко визначив мету українського національного руху: «Одна, єдина, вільна, самостійна Україна від гір карпатських аж по кавказькі»⁶.

Отже, М. Міхновський відзначався високою відданістю своїй країні та громаді. Він виступав за ідеали справедливості та правової держави, спрямо-

⁵ Вишняков О., Дубченко І. Олексій Алчевський. Українець, який нам потрібен. *Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2019/11/26/156513/>

⁶ Боровець З. Микола Міхновський – адвокат, політичний, громадський і військовий діяч, ідеолог українського націоналізму (150 років тому). *Український погляд*. URL: <http://ukrpohliad.org/blogs/mykola-mihnovskyj-advokat-politychnyj-gromadskyj-i-vijskovyj-diyach-ideolog-ukrayinskogo-natsionalizmu-150-rokiv-tomu.html>

вуючи свою діяльність на благо українського суспільства. Робота Миколи Міхновського надавала людям віру в справедливість і важливість правової захищеності. Його внесок у розвиток української правової системи став важливим кроком у зміцненні прав і свобод громадян. М. Міхновський слугував прикладом професійної етики й сумлінності у галузі права. Його чесність та відданість принципам справедливості вражають і можуть надихнути молодих людей обрати саме юридичну професію. М. Міхновський активно захищав права та свободи громадян, виступаючи проти правопорушень і несправедливості. Такий підхід стимулює бажання боротися за справедливість і правову рівність. Кар'єра цього історичного діяча може служити важливим стимулом для майбутніх юристів. М. Міхновський показує, що індивід може відігравати активну роль у формуванні правової системи та сприяти захисту прав і свобод громадян. Вивчаючи діяльність Миколи Міхновського, молоді люди можуть знайти в собі внутрішню мотивацію для обрання юридичної професії та служіння справедливості в українському суспільстві.

Цікавим варіантом є можливість створення учнями власних історій, що сприяє їх залученню в активний процес, забезпечує засвоєння матеріалу та його глибоке розуміння. Створення історій стимулює творчість учнів, дозволяючи їм виявити та розвинути творчу уяву та літературні здібності. Учні можуть створювати історії на основі своїх власних інтересів та досвіду, що сприяє індивідуалізації навчання та залученню особистого досвіду у навчальний процес. Під час створення історій учні вдосконалюють свої навички письма, спілкування та обговорення своїх ідей з однолітками. Створення історій дозволяє встановити зв'язки між різними темами та поглибити своє розуміння вивченого матеріалу. Цей підхід дозволяє виявити та розвинути індивідуальні обдарування учнів у літературі та творчості загалом. Створення історій сприяє розвитку самостійності та самодисципліни, оскільки учні відповідають за процес створення своїх робіт. Створюючи історії, вони можуть досліджувати теми, які їх цікавлять найбільше, що підвищує загальний інтерес до навчання. В цілому створення історій учнями є важливим елементом навчального процесу, який сприяє глибокому розумінню ними матеріалу, розвиває творчий потенціал та підвищує мотивацію до навчання.

Висновки. Таким чином, сторітелінг є ефективним інструментом, який робить процес навчання цікавим і захопливим та сприяє розвитку внутрішньої мотивації учнів. Будучи заснованим на розповідях та історіях, сторітелінг активує різні аспекти учнівського розвитку, включаючи мовленнєві навички, творчість, критичне мислення та емоційну залученість. Цей підхід також стимулює самостійність, адже учні виступають як творці власних навчальних історій.

Стратегічно використання сторітелінгу в навчальному процесі дозволяє збільшити відчуття цінності навчання, встановити глибший зв'язок між теорією та практикою, а також сформуванню позитивне ставлення до вивчення правових аспектів. Інтеграція сторітелінгу у програму вивчення правознавства у закладах загальної середньої освіти сприяє формуванню в молодого покоління громадянської культури та активної громадянської позиції.

Kateryna Tsyhanenko

***STORYTELLING AS AN EFFECTIVE MOTIVATIONAL TOOL
FOR STUDYING LAW IN SECONDARY SCHOOL***

The article is dedicated to exploring an effective tool for motivating students in the study of law - storytelling. This is driven by overall changes in the education sphere, the development of civic education systems, and the necessity of acquiring legal knowledge for further implementation. Motivated learning contributes to the harmonious development of students' personalities, as they set clear goals and develop strategies for success. One of the effective methods of motivation is storytelling, involving the creation and narration of stories that actively impact the emotional and cognitive spheres of the audience. The use of storytelling affects the emotional state of students, motivates them for further learning, and encourages them to be active members of civil society. Storytelling, as a motivation method in studying law, becomes particularly relevant in the modern educational environment. The diversity of information and rapid societal changes demand new approaches to teaching, and storytelling is an excellent tool that allows adaptation to the students' needs. Storytelling makes the process of learning jurisprudence more appealing and effective, influencing the formation of comprehensive civic education and making the study of legal aspects a modern, practical, and captivating journey for each student.

Keywords: *storytelling, motivation, learning process, civic competence, students.*